בכל עניני העלון
נתנאל רוזנבליט
0556764501
ner4499@gmail.com

©

נר לשולחן שבת

פרשת חיי שרה

גליון 955 תשפ"ז

לע"נ מרת עליזה ב"ר שמחה
(סאלי) פלס ע"ה, נלב"ע כ"ו חשון

לע"נ מרת דבורה ב"ר ישששכר
אליהו בוטנויזר ע"ה, נלב"ע כ"ט חשון

מעניני דיומא

"ואפנה על ימין או על שמאל". (כ"ד מ"ט)
אליעזר - "המושל בכל אשר לו" - כי ראה אותו נאמן בכל ביתו, על כן האמינו". ("כלי יקר" כ"ד ב')

האדמו"ר רבי אברהם מסטריקוב אמר פעם בדרך צחות על מה שכתב רש"י (שופטים י"ז י"א): "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל"

בא לרמז על ענין זה שצריכים לשמוע בקול גדולי הדור. לומר שלא רק לאותם הצדיקים שאומרים על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין צריכים לשמוע, אלא גם לאותם ההולכים בדרך פשוטה ואומרים על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל, גם להם צריכים להתבטל... (שיחות קודש סטריקוב שופטים תשס"ג)

היה זה בשבוע פרשת חיי שרה שנת שס"ז 1606

"המוסר" קרויז התגולל והתנפל עלינו בעלילותיו וכמעט באנו עם כלל אחינו באשכנז לידי סכנה שאין למעלה ממנה, לולי ה' שהיה עימנו!" ("יוסף אומץ" עמ' שע"ב)

וזה סיפור המעשה: יהודי בשם לייב קרויז מונה על ידי מושל מדינת קלן, הנסיך ארנסט לתפקיד גובה המיסים ופרנס של קלן והקהילות היהודיות סביבתה.

בתפקידו היה צריך לשמש כשתדלן, לדאוג לבני הקהילות היהודיות מול השלטונות ולגבות מיסים מבני הקהילות בצדק וביושר. למעשה קרויז התנהג כרודן, גבה מיסים בעושק ואכזריות. ובשיאו היה "מוסר" של רבני ויהודי גרמניה.

"אותו מסור קרוב היה לגדולי המדינה, היה מכריח על ידי המושל שישתדכו גדולי ישראל עימו, וכדי שלא ירע להם מיהרו מוהר ומתן שלא יקדמנו אחר... איני רוצה לפרסם מיהו, כי קרוב היה לגדולי מדינה עיר ועיר, שם חניכתו בגימטריא "מסור חט"------[קרויז!] (כת"י של "נוהג כצאן יוסף")

בשנת שס"ג 1603 היתה אסיפת רבנים של חכמי אשכנז בעיר פרנקפורט. הנאספים גזרו על הדברים שהיו צריכים תיקון אצל יהודי אשכנז, בתורה, במצוות ודרך ארץ. בין התקנות גזרו בחרמות על השותים יין גויים וחלב עכו"ם. גזרו על הלובשים בגדי גויים - "הלובשים מלבוש נכרי פורקים מעליהם עול מלכות שמים, משום שנאמר "ואבדיל אתכם מן העמים".

התקנה הראשונה היתה איסור לדון בערכאות המלכות. "כל מי שיכריח את חברו בערכאות ... כחרס הנשבר נחשב. האיש יהיה מובדל ומופרש מכל קדושת ישראל ולא יקרא לספר התורה. גם אסור להתחתן בו עד שישוב ויסלק מחברו יד ערכאות חוץ".

תקנות אלו גובשו במשך שנים, בהן שקדו הרבנים לערוך ולסדר את התקנות על פי הצורך, בין החותמים היה רבי יוסף בן רבי יצחק הלוי, שחתם בשם פרנסי ודייני מדינת קולוניה.

שנתיים אחר כך אזרו אומץ מנהיגי ופרנסי קהילות קלן, בראשם רבי יוסף ב"ר יצחק הלוי ותבעו את קרויז לפני הנסיך ארנסט על שהוא מתעלל ורודה ביהודים.

כתגובה, בחודש חשון, פרשת חיי שרה, שנת שס"ז 1606 בא קרויז לארמונו של הקיסר רודולף השני, "הנשר הגדול" והלשין על הרבנים. סיפר על אותה ועידת הרבנים והחלטותיה.

הוא תירגם את התקנות לגרמנית ומסר לקיסר כי העולה מתוך התקנה הראשונה שרבני ומנהיגי אשכנז הינם למעשה מורדים במלך, שהרי נאסר ליהודי לדווח על יהודי אחר למלכות.

הקיסר רודולף ציווה להקים ועדה לבדוק את טענותיו של ה"מוסר" קרויז ואם יתבררו נכונות תבוא כליה על היהודים. לראש הועדה מינה את המושל, הנסיך ארנסט. קרויז המשיך ברשעותו וניצל את קשריו עם הנסיך, שהרי במשך שנים השתמש בכספים אותם גזל מהיהודים לרפד את כיסיו בשוחד.

בעקבות זה ארנסט לא נתן לאף משלחת יהודית להתקבל לפני הקיסר - דאג ששערי חצר הקיסר יהיו סגורים בפני כל המשלחות והשתדלנים "סוגרו דלתיים בשפל קול הטענה" - לא היה מי שיטה אוזן לקול משולחי אשכנז הבאים להשתדל.

באמת היתה זו עת צרה ליעקב, לפי הטבע היה נראה שאין אפשרות שיבוא רווח והצלה, כי אותם קומיסרים שהעמיד הקיסר על ידי המסירה היו נוגשים ואצים את היהודים.

גם כי הקיסר בסוף ימיו סבל מדכאון וברור שהלשנה כזו במצבו על מרד בו תוצאתה אסון - רפו כל ידים, נמס כל לבב.

רבי יוסף יוזפא, בעל ה"יוסף אומץ" כתב בזה דברים חזקים: מפני אהבתי את מידת הבטחון אצא חוץ לגדרי לכתוב המשא ומתן שהיה לי עם חמי, רבי אברהם ברייטינגן, פרנס קהל פרנקפורט.

בשל הדברים האלה היה חמי מצטער מאד באימה, פחד וחרדה אשר תלבישהו, נבהל מראות ... ואחזתו פלצות ורעדה עד כמעט מת לבו בקרבו.

כראותי כל אלה דיברתי עימו קשות שלא תסור מידת הבטחון מלבו ואל יעש עצמו כקטני אמנה.

הוא השיב לי, על מה אבטח?! אחרי ראותי שהמוסר מקטרג ואדונו הנסיך סר למשמעתו והקיסר רודולף הנשר הגדול הסתיר פניו, שאי אפשר לאף אחד מהשתדלנים לראות פניו. כיון שנסתלקו הסנגורים ברור שהקטגור יצליח...

השבתי לחמי, אם כן באיזה אופן נצטוונו לבטוח בה', שהוא שורש גדול באמונתנו. האם כאשר אנו יושבים על סיר הבשר ושותים כוסות יין ויד ה' לא פגעה בנו, על זה יהיה לנו שכר?!
עיקר מידת הבטחון היא בבוא עלינו שואה, ואף על פי כן אנו בוטחים ברחמי שמים שיהפוך ברגע מספדנו למחול. על זה יש שכר. כי כשאדם בצרה, דרך האדם שדאגת צרתו תבלבל מחשבתו עד שאין לו לב להשכיל ולהבין מה לעשות, לכן שכרו רב על שבטוח הוא בדיין אמת שופט צדק אשר לו הגדולה והגבורה, שמתוך צרה גדולה ימצא פדות והרווחה כהרף עין.

סוף דבר, כמעט סוף דבר, אחרי הוצאות ממון רב התבטל ענין המסירה של קרויז, לא נעשה נזק לאף אחד - ה' היה לנו והיתה ישועה גדולה - נס גדול היה שם!

עברו שנים והפעם זה סוף סיפורו: כאשר חלה קרויז את חוליו אשר מת בו ביקש ממשרתיו שיקראו אליו יהודים. ויבואו ויאמר להם: "צר לי מאד על הרעות אשר עשיתי, אשוב אל ה' ואני מצווה אתכם, זאת עשו עימי: אחרי מותי הפילו גופתי אל הארץ בחזקה, כמו סקילה, למען יכופר עווני במקצת. גררו עצמותי על הארץ".
האנשים הללו לא ידעו מאזהרת רבי יהודה החסיד שאסר לקיים דברי המת כשמצווה לעשות כך על גופו. (ספר חסידים תש"ך)
כאשר מת קרויז, הלכו ויעשו בו מנהג בזיון ככל אשר ציווה.

אך הרשע הזה קרויז גילה הדבר בחייו לדוכס בון ופקידיו: בון הינה אחת הערים העתיקות והחשובות בגרמניה. באותו זמן החלה לשמש כעיר הבירה של "נסיכות הבוחר מקלן". שליטיה היו הארכיבישופים של קלן, שהיו בעלי כח עצום באימפריה.
"ראו עד כמה נטירת ואיבת היהודים מגיעה, כך וכך יעשו לי אחרי מותי. שימו אורב לביתי והוא יראה מה יעשו עם גופתי". אכן הדוכס של בון העמיד את אחד מפקידיו ואחר שמצא שעשו כן, עצר את אנשי החברא קדישא ויאסרם בבית הכלא.
("נר" עפ"י "יוסף אומץ", מבוא ל"שפתי דעת" מהר"י הרשקוביץ "אוצר ישראל", ס"ה וקיצרתי...)

"נשיאם לאמתם". (כ"ה ט"ז) **ובישראל: נשיאים לאומתם!**
הטעם שנקרא שמם של ראשים ומנהיגים "נשיאים", מפני שאם אדם זוכה ונוהג ביראת ה' אזי ינשא מעלה מעלה וגם נשמתו צרורה בצרור החיים במעלות קדושה.
אבל אם המנהיג אינו כראוי, אז הוא בכלל נשיאים ורוח. כאשר המנהיג אינו נוהג כשורה, כמו שצריך להיות מנהיג ואינו סובל על עצמו משא בני ישראל ומתגאה, סופו פתאום עובר מן העולם ואינו לזכרון למשפחתו אחריו.
בפח זה נלכדו הרבה מנהיגים, בעלי גאווה ושררה. מטילים אימה על הציבור לא לשם שמים, מתעדנים ומתפנקים ואינם עוזרים במיסים וארנוניות, מקילים לעצמם ומכבידים על אחרים. פניהם צהובות, נראים חזקים ובריאים ממאכלם... וכנגדם זרע אברהם יצחק ויעקב נדכאים ומושפלים מחמת המיסים אותם גוזלים מהם גובי המיסים של הקהל, שבאים באכזריות אל בתיהם נוטלים את רכושם המועט ומשאירים אותם בחוסר כל.
נוטלים אפילו הבגדים שלהם ואפילו טלית וקיטל... ומוכרים אותם במעות קלים ולא נשאר בידם רק התבן על המיטה ובעת הגשם והקור רותתים.
אם היו המנהיגים בעזר וסיוע אזי ההכבדה לא היתה כל כך... ויש עוון גדול יותר, אשר המנהיגים אוכלים ושותים מקופת הקהל ונותנים נדוניה לבניהם ולבנותיהם ומתנות לחתן וכלה הכל ממעות המיסים של הקהל.
על כן יראה מנהיג או פרנס שיהיה רחמן ולא אכזר, בפרט על עניים ואביונים שהקב"ה חפץ ביקרם. ("קב הישר" ט')

העולם רגש ורעש - בחודש אלול שנת תש"ל 1970 חטפו אנשי ארגון "החזית העממית" שלשה מטוסים והנחיתו אותם במדבר בירדן, סמוך לזרקא. בין החטופים היה מגדולי הדור, הגאון רבי יצחק הוטנר ואשתו, בתו וחתנו ותלמידיו. סבל רב עברו החטופים.

יום יום היו החוטפים מביאים משלחות, מעבירים אותם במעבר המטוס, מציגים לראווה בפניהם את אוצרות הנצחון - החטופים. הכרת פניהם ענתה בהם את ברכתם - פרא אדם.
פעם עבר אחד מראשי אחת המשלחות ולו תואר פנים של נסיך. הרגיש הלה בנוכחות הרב הוטנר, התכופף בתנועת נימוס ונעצר לכמה דקות להחליף שיחה איתו.
לאחר שעבר העיר רבינו: "הפנים שלו הביעו נסיכות של ישמעאל. פנים כאלו לא תמצאו בבני עשו, יש לו כל האופי של פנים ישמעאלים".
כאשר שאלוהו לפשר הערתו אמר הרב הוטנר שעל ישמעאל לא נאמר "אלופים"... והשיב בתנועה שעוד חזון למועד, עוד יובהרו דבריו. (מבוא לספר הזכרון – מכון י"ם)

אכן בהגיע חג הסוכות, בליל האושפיזין של יצחק אבינו - כמה מתאים - אמר רבי יצחק הוטנר את המאמר הבא:
בחשבון וסיפור משפחות ישמעאל מצינו את הלשון "נשיאים לאומתם" ואילו בעשו ומשפחותיו נאמר לשון "אלופים".
ההבדל בין נשיאים לאלופים משתרע על אלפי שנים, תקופות ימות עולם ומשמש מקור ושורש להבדל ולשינוי בין עשו, ישמעאל וישראל בני האבות.
עשו זכה למלכות "לאם מלאם יאמץ", חז"ל הגדירו אלוף "מלך" (מלכותא בלא תגא - סנהדרין צט:) ואילו לישמעאל ישנם רק "נשיאים", לשון של כבוד וגדולה, אבל בלי הכח של מלכות.
הנה זה ההבדל בין ישמעאל לעשו. עשו הוא יורש ממש "ירושה לעשו נתתי את הר שעיר". ואילו על ישמעאל נאמר ההיפך "גרש האמה הזאת ... כי לא יירש בן האמה הזאת".
מי שיש לו אוזן קשבת לצליל המקרא יבחין בזה את חודו של ההבדל בין המובא בחשבון יחוסי עשו בפרשת וישלח לבין המובא אצל ישמעאל בפרשת תולדות.
לעשו יש מושב משלו, מקום משלו. "למושבתם בארץ אחזתם" ואילו בישמעאל "בחצריהם וטירתם" שענינם הוא ארעיות לעומת מושב ונחלה.
ישמעאל בא במלוא קנאתו וכעסו על ארץ ישראל 'שלי היא'. זו החימה של מי שהופקע מהירושה ובא לקחת את נחלתו של היורש. הוא היסוד לרציחה והכעס שראינו בעינינו בזמננו של בני ישמעאל על נחלה בארץ ישראל. ("פחד יצחק" סוכות)

ישמעאלי יהודי - היתכן?
כתוב אחד אומר "ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי". (ש"ב י"ז כ"ה) וכתוב אחר אומר "ואבי עמשא יתר הישמעאלי". (דה"י א' ב י"ז)
איך זה מסתדר?! **תשובה:** הוא יתרא הישראלי, ומכונה 'ישמעאלי' בגלל שהתגורר בארץ ישמעאל. (רש"י, מצודת ציון)

רבי שמואל בר נחמני אומר: ישמעאל היה שמו, ולמה נקרא שמו 'הישראלי'? שפעם נכנס לבית המדרש ושמע קולו של ישי שהיה דורש את הפסוק "פנו אלי והוושעו כל אפסי ארץ", מיד נתגייר ונתן לו ישי את בתו אביגיל לאישה.
רבנן אמרי ישראל היה, ולמה קראוהו ישמעאלי? שחידד חרבו כישמעאל - הידועים בזריזותם - ונעצה בבית המדרש ואמר: 'או אהרוג או אהרג ואקיים דברי רבותי עמונית ולא עמוני מואבית ולא מואבית...' (ירושלמי יבמות ז' ג' ועיין מהרש"א, מדרש תהלים ט')

"שנים עשר נשיאם לאומתם". (כ"ה ט"ז) "נשיאם" חסר י', שאינם כלום כנגד נשיאי השבטים! (כת"י רמזי התורה לרבי יואל - "תורה שלמה") "לאמתם" חסר ו', ללמדך, שכולם-כל בני ישמעאל יהיו לאומה אחת. ("כל טוב")